

La transformació socioambiental en un prefaci de Fritjof Capra

M. Àngels Alió

24 - 07 - 2020

Fritjof Capra és un físic que pertany a la categoria dels grans mestres de la ciència. Una categoria en la que n'hi ha pocs però que en saben molt. Durant la seva vida ha viscut a molts llocs i ha impartit classes en moltes universitats, sobretot angleses i nord-americanes. Més algunes petites i memorables incursions en tallers ciutadans, com el que va tenir lloc a Mallorca fa uns anys. Com a físic s'ha interessat per les dimensions teòriques de la ciència i les similituds entre la ciència i la religió. Un dels seus llibres, *El Tao de la Física* (1973 i 1985)¹, tracta de les semblances entre les religions orientals i la teoria quàntica. Haig de dir que no vaig començar a entendre alguna cosa de la teoria quàntica fins haver llegit aquest llibre. Un altre llibre seu molt famós és *La trama de la vida* (1996)² on explora algunes de les relacions entre la praxis de la ciència moderna i els problemes ecològics actuals amb l'objectiu de trobar vies de recerca i eixos de desenvolupament teòric per entendre i resoldre aquests problemes.

Es desprèn que parlem d'un personatge a qui li agrada moure's en terrenys complexos que es situen en els marges de la ciència. Característica aquesta que ajuda a entendre que hagi escrit el prefaci d'un llibre que es va publicar fa alguns anys (tampoc tants perquè el llibre en qüestió és de 2009) i que manté plenament la seva vigència. Aquest llibre va ser escrit col·laborativament entre Mark Hattaway i Leonardo Boff³, el primer, pedagog i professor de la Universitat de Toronto i el segon, cèlebre teòleg brasiler del alliberament i un dels redactors de la Carta de Terra. El llibre tracta de la transformació cap a modes de relació ecològica de la societat amb la Terra, de com aquests canvis són absolutament imprescindibles i de com aquesta transformació te a veure amb els processos d'alliberament personal i social.

Per mi, aquest prefaci de solament 8 pàgines és una veritable joia si us agraden els pensaments transdisciplinars aplicats a la realitat humana i al món dels nostres dies. I conté molt ben explicades unes qüestions centrals de la transició eco-social que m'agradaria compartir.

Comencem per la qüestió de la globalització. Concretament, el prefaci comença amb una descripció molt ràpida de la situació actual que, segons Capra, es pot resumir en el domini de les economies capitalistes globals sobre les economies sostenibles locals. Per ell no hi ha altra forma o sistema econòmic que, en aquests moments, no s'ajusti a un d'aquests dos models. El primer model, diu ell, funciona com un gran casino global gestionat electrònicament on els

---

¹ Del llibre *El Tao de la Física* s'han fet nombroses edicions en molts idiomes. En castellà la edició més recent és de Editorial El Sírio de 2012.

² *La Trama de la vida* és un llibre que també ha tingut molta difusió arreu. En castellà es recomana la edició de l'Editorial Anagrama de 2015.

³ Mark Hattaway i Leonardo Boff. 2009. *El Tao de la liberación. Una ecología de la transformación*. Madrid, Editorial Trotta, 499 pp.

jugadors són les gran corporacions, obscurs especuladors, bancs d'inversió i fons de pensions. Amb l'afegitó que *aquest mercat global de cap manera és un mercat sinó una xarxa de màquines programades per a guanyar diners que ha afavorit els grans especuladors financers però que, en conjunt, ha tingut conseqüències socials i ambientals desastroses i ha posat en perill imminent el benestar econòmic de la gent a tot el mon*⁴. Amb la qual cosa es demostra que el capitalisme global en la seva forma actual és insostenible perquè el seu principi de guanyar diners està per sobre dels drets humans, la protecció del mon i la democràcia. I que, per tant, a més a més de canvis materials i de relació econòmica cap a altres models socio-ecològics cal que es produeixi un canvi en valors perquè la qüestió crítica no és tant la substitució tecnològica, que sempre depèn de decisions humanes, com la necessitat de canviar les maneres de treballar pensant que lo primordial és la dignitat humana i la sostenibilitat ecològica.

Quan parla dels canvis que caldria fer es refereix a canvis que, des de fa temps ja estan realitzant petites iniciatives que basen la seva economia en les ecologies locals i l'organització mundial en xarxa, i de les que caldria reconèixer urgentment el seu paper en la transformació global cap a la sostenibilitat i la justícia global. Al seu parer, totes elles formen part d'un moviment mundial per a la justícia social i ambiental que, a hores d'ara, compta amb innumerables experts i centres d'estudi i d'investigació a tot el mon que treballen independentment del sistema formal educatiu i de la ciència i que es centra en tres finalitats: 1) reestructurar les normes i les institucions de la globalització, 2) oposar-se als aliments genèticament modificats i promoure les agricultures sostenibles i 3) aprofundir en el disseny ecològic de les estructures físiques de la vida humana, les ciutats entre elles.

Vist així, podria semblar que tot queda com una qüestió de forces i actors econòmics contraposats. I en una lluita entre el paradigma dominant, interessat en conservar els seus privilegis i un altre que vol demostrar que hi ha maneres diferents de pensar i fer la ciència que són més adequades per entendre el que està passant i resoldre els grans reptes socioambientals del nostre temps. Ben aviat Capra s'encarrega d'explicar que la política també té el seu lloc en el procés de resolució ecològica i social d'aquest conflictes. Començant per reorientar els seus objectius per tal que s'eliminin els tractes de favor cap a l'economia global i es substitueixin per uns altres d'ajuda a les iniciatives ecològiques i socials locals.

Dèiem que també parla de la necessitat de reforçar els valors relacionats amb la sostenibilitat ecològica, la justícia i la trama de la vida. Respecte a això es declara absolutament d'acord amb els autors del llibre. Molt especialment quan aprofundeixen en els condicionants i trencaments que comporta difondre un altre tipus de coneixements que ajuden a canviar comportaments quotidians negatius per el medi ambient perquè les maneres habituals de moure's i de viure són símptomes d'una patologia profunda de la societat que, precisament, el què no vol és modificar els seus modus de vida. Per bé que cada vegada sigui més difícil de mantenir-los i que els perills tecnològics, com els nuclears, i els ambientals com la mateixa còvid-19, generin cada vegada més desigualtat i degradació de la vida natural del planeta.

Per això, el primer pas per a superar aquesta patologia és reconèixer que cal un canvi fonamental en la consciència humana i les seves maneres de pensar. En aquest punt és on es

---

⁴ Fritjof Capra.2009, 12-18. (Veure 1).

fa més clara la proximitat entre Capra i els autors del llibre. Precisament Hattaway i Boff expliquen que per a fer aquests canvis caldrà una transformació profunda de la espècie humana, fins el punt de parlar d'una re-invenció. Entenent aquesta re-invenció com un procés d'alliberament personal i de la societat, incloent també la col·lectivitat de la espècie humana en harmonia amb els demes essers vius.

Lògicament s'ha de comptar amb les dificultats i els obstacles que hi ha per a fer aquests canvis. Per Capra un obstacle molt important és la impotència interioritzada que durant molt de temps ha anat modelant les ments per a fer-les manipulables des de les estructures econòmiques i polítiques. En aquest punt utilitza alguns conceptes molt suggeridors. N'esmentem només dos per acabar. Un és el concepte de monocultiu de la ment, que pren de Vandana Shiva, i que empra per a definir els processos d'alineació cultural que es duen a terme arreu del món. L'altre és el concepte de cosmovisió, un concepte clàssic i que sembla que s'havia abandonat en el decurs del creixement i la dominació neopositivista i que creu que cal recuperar. Bàsicament perquè davant les incerteses i dificultats del canvi cal que ens re-connectem amb una visió global de nosaltres mateixos en el món, tant pel que fa al lloc i al paper de la humanitat en el cosmos com en el que suposa pel sentit de les nostres mateixes vides.

Espero haver-vos engrescat a llegir aquest llibre. Conté molt ben explicades unes poques qüestions centrals de la transició eco-social i està ple d'idees positives que ens poden ser extremadament útils a tots nosaltres, independentment de quines siguin les circumstàncies de cadascú.